

**UNIVERSITATEA BABEȘ BOLYAI – CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE**

**MANAGEMENTUL COOPERĂRII ÎN REGIUNEA MĂRII
NEGRE (SFÂRȘITUL SEC. XX – ÎNCEPUTUL SEC. XXI)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**Coordonator științific:
Prof. Univ. Dr. VASILE PUȘCAȘ**

**Doctorand:
Dan (căs: Vlădulescu) Andreea Maria**

CLUJ-NAPOCA

2011

CUPRINS

1. Glosar de termeni.....	pag. 4-5
2. Abstract.....	pag. 6
3. Introducere.....	pag. 7-9
Capitolul I. Managementul Cooperării Internaționale.....	pag.9-65
1. Managementul internațional.....	pag.10-12
2. Preocupări privind managementul cooperării după sfârșitul Războiului Rece.....	pag.12-18
3. Forme de cooperare în Regiunea Mării Negre.....	pag.18-23
3.1.Cooperarea economică.....	pag.23-27
3.2.Cooperarea militară.....	pag.27-28
3.2.1.Mecanisme de cooperare militară.....	pag.28-31
3.3.Cooperarea în domeniul securității maritime.....	pag.31-33
3.3.1.Organisme de cooperare în domeniul securității maritime.....	pag.34-37
3.4.Cooperarea în domeniul protecției mediului marin.....	pag.37-41
3.5.Cooperarea teritorială.....	pag.42-44
3.5.1.Programe de cooperare teritorială.....	pag.44-49
3.6.Cooperarea regională.....	pag.49-51
3.7.Cooperarea interregională.....	pag.51-53
3.8.Cooperarea transfrontalieră.....	pag.53-56
3.8.1.Tipuri de cooperare transfrontalieră.....	pag.56-62
3.8.2.Programe operaționale de cooperare transfrontalieră.....	pag.62-64
3.9. Cooperarea transnațională.....	pag.64-65
Capitolul II. Uniunea Europeană și Managementul Cooperării în Estul Europei - Rolul Regiunii Mării Negre.....	pag.66-151
1. Introducere.....	pag.66-70
2. Organizații de cooperare în Sud – Estul Europei.....	pag.70-79
3. Extinderea U.E. și NATO în Estul Europei.....	pag.79-85
4. Securitatea Europeană.....	pag.85-90
5. Cooperare și securitate în Europa.....	pag.90-94

6. Importanța Mării Negre pentru dezvoltarea globală.....	pag.94-96
7. Securitatea la limita bazinului Mării Negre în contextul geopolitic și geostrategic.....	pag.96-106
8. Securitatea energetică.....	pag.106-111
9. Strategia energetică a Uniunii Europene și rolul Mării Negre.....	pag.111-125
10. Piața de petrol și gaze din Europa Centrală, de Est și de Sud – Est.....	pag.125-128
11. Analiză a rețelelor de transport petrolier din Marea Neagră – Marea Caspică.....	pag.129-138
12. Conflictele din zona Mării Negre.....	pag.138-145
13. Studiu de caz Marea Caspică.....	pag.146-151

Capitolul III. Inițiativa “Sinergia” Mării Negre – Cadrul de dezvoltare a cooperării regionale.....

1. Caracteristicile Sinergiei Mării Negre.....	pag.152-155
2. Principalele domenii de cooperare ale Sinergiei Mării Negre.....	pag.155-164
3. Spre o dimensiune europeană a Mării Negre.....	pag.165-168
4. O sinergie a cooperării regionale în Regiunea Extinsă a Mării Negre – modelul CEPS.....	pag.168-170
5.Modernizarea infrastructurii de transport destinată accesului la Drumul Mătăsii.....	pag.171-174
6. Continuum Sinergic Mediterano – Pontic.....	pag.174-176

Capitolul IV. Uniunea Europeană și managementul cooperării în regiunea Dunării și în regiunea Mării Negre.....

1. Strategia și interesele U.E. pentru regiunea Dunării și a Mării Negre.....	pag.177-184
2. Coeziunea economică, socială și teritorială a U.E. în regiunea Dunării.....	pag.184-186
3. Obiectivele generale ale dezvoltării dunărene.....	pag.187-188
4. Mecanismele de cooperare existente în regiunea Dunării.....	pag.188-191

Capitolul V. Rolul României în regiunea Dunării și a Mării Negre

.....	pag. 191-226
1. România, regiunea Mării Negre și a Dunării.....	pag. 191-195
2. România și mecanismele de cooperare la Marea Neagră.....	pag. 196-197
3. Poziția geopolitică și geostrategică a României în Regiunea Mării Negre..	pag. 197-211
4. România și securitatea în zona Mării Negre.....	pag. 211-216
5. România și strategia de transport energetic.....	pag. 216-221
6. România, statele riverane Mării Negre și rolul acestora în regiune	pag. 221-226
Concluzii.....	pag. 227-236
Bibliografie.....	pag. 237-251
Anexe.....	pag.252-264

Cuvinte cheie:

Cooperare; secolul XX și secolul XXI; securitate; securitate energetică; Marea Neagră; Sinergia Mării Negre; Uniunea Europeană; transport petrolier; gaze naturale; Drumul Mătăsii; Dunăre; mecanisme de cooperare; geopolitică și geostrategie.

Rezumat

Prezenta teză de doctorat, se axează pe analiza managementului cooperării în regiunea Mării Negre, respectiv pe efortul Uniunii Europene, al NATO și al statelor riverane, pentru realizarea cooperării în acest spațiu.

Referindu-ne la motivația care ne-a impulsionat în alegerea acestei teme, vom preciza în primul rând că acest spațiu istorico-geografic, a reapărut într-o manieră explozivă pe scena politicii internaționale după sfârșitul Războiului Rece, datorită modificărilor geopolitice și geostrategice care au avut loc, iar în al doilea rând Regiunea Mării Negre constituie una dintre principalele preocupări a statelor riverane, a actorilor internaționali și a marilor puteri din acest mileniu, generând multiple dispute, controverse și dileme, care așteaptă răspunsuri.

În ceea ce privește implicarea autorilor/cercetătorilor în dezbateră acestui subiect, am constatat că deși Marea Neagră este o temă destul de intens abordată, totuși nu am reușit să identific autori care să trateze această regiune și din perspectiva cooperărilor economice, militare, securității maritime, protecției mediului marin, teritoriale, regionale, interregionale, transfrontaliere și transnaționale.

Tocmai din aceste motive scopul acestei teze de doctorat este de a demonstra importanța cooperării în Regiunea Mării Negre, de a evidenția că aceasta ar putea fi un bun exemplu de cooperare dacă și de a arăta că, cooperare reprezintă singura modalitate de menținere a stabilității și unității unei regiuni.

Conținutul tezei de doctorat a fost structurat cu ajutorul conducătorului științific, în cinci capitole, concluzii, bibliografie și anexe, care să urmărească obiectivele pe care ni le-am propus (enumerare în introducerea tezei de doctorat), și care să orânduiască un vast material într-o curgere logică, plăcută și sperăm noi interesantă la lectură.

Pentru a îndeplini obiectivele de cercetare formulate în introducerea tezei am optat ca practică metodologică pentru metodele principale și tradiționale, de analiză

cantitativă și calitativă. În ceea ce privește metodele de analiză cantitativă, pentru conturarea unui cadru analitic al cooperării în Regiunea Mării Negre și a evoluției sale, analiza datelor a fost fundamentată pe studierea unor cărți de referință în domeniul relațiilor internaționale și al studiilor europene precum și monitorizarea articolelor de presă în domeniu. Am mai folosit și practica metodologică obiectivă și interpretativă. În cadrul practicii metodologice obiective, conceptele principale sunt explicația și predicția bazate pe analiza factorilor determinativi, iar în cadrul practicii metodologice interpretative principalele concepte sunt înțelegerea datelor și a semnificațiilor, prin considerarea scopurilor și motivelor acțiunii.

În **primul capitol** al tezei de doctorat definim și analizăm conceptul de management internațional, evidențiem preocupările managementului cooperării după sfârșitul Războiului Rece și nu în ultimul rând facem o analiză a formelor de cooperare din regiunea Mării Negre arătând importanța și evoluția acestora.

„Globalizarea și internaționalizarea au generat necesitatea managementului internațional. Scopul major al acestuia fiind dezvoltarea și menținerea unui avantaj competitiv”¹.

Dinamica cooperării în regiunea Mării Negre este puternic influențată de mutațiile ce au avut loc în Europa, Orientul Mijlociu și Asia în ultimii ani.

Cooperarea la Marea Neagră este dificilă, deoarece cele șase țări riverane, dar și cele vecine lor, au concepții diferite asupra cooperării și securității în această regiune.

Cooperarea în domeniile economic, politic și militar constituie una dintre principalele preocupări ale statelor din regiunea Mării Negre și nu numai. La nivel regional există mecanisme și organizații precum Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (ce operează cu Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat și Documentul privind măsuri de creștere a încrederii și securității la Marea Neagră), Conferința pentru Securitate Regională la Marea Neagră, Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră, Brigada Sud-Est Europeană, Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est, Inițiativa pentru apărarea granițelor.

¹ Vasile Pușcaș, *Relații internaționale/transnaționale*, Ediția a – II – a , Cluj-Napoca, Editura EIKON, 2007, p. 223.

Pe lângă intensificarea modalităților de cooperare enumerate mai sus, în ultimele decenii se intensifică forme de cooperare multiplă, interdependente, cu largă deschidere spre toate domeniile, inclusiv cel ecologic.

Războiul Rece a fost purtat în sfera economică la fel de dur ca și în sfera politică. Sub aspectul economic, finalul acestuia și emergența noilor state din Europa de Est și fosta URSS înseamnă noi potențiale piețe și zone de inegalitate și instabilitate în economia mondială. “Astfel, una din provocările la care trebuie să răspundă UE este adaptarea a ceea ce poate fi considerată o versiune depășită a managementului economic internațional, la circumstanțele noii Europe și ale noii economii mondiale”².

Una dintre caracteristicile perioadei post Război Rece în ceea ce privește cooperarea internațională, fiind chiar un model în acest domeniu, este dezvoltarea unei apropiate relații de cooperare între NATO și OSCE.

Sfârșitul Războiului Rece a determinat reintroducerea zonei Mării Negre în fluxul transformărilor geopolitice continentale și regionale.

Lumea de după Războiul Rece este una interdependentă, din pricina globalizării accelerate, în același timp „statul global” este fragmentat nu doar în state ci și în regiuni politico-economice și culturale, bântuit de conflicte diverse, interne dar și internaționale.

Precum prezicea Shintaro Ishihara „Secolul XXI va fi un secol al războiului economic”³, în care resursele energetice vor constitui un element de securitate sau de insecuritate pentru cei care le dețin/controlază, exploatează, distribuie sau utilizează⁴.

Din punct de vedere economic, diferențele principale dintre statele dispuse în bazinul Mării Negre constau în trei mari indicatori: produsul intern brut, resursele energetice și investițiile străine.

“Economiiile din statele aflate în zona Mării Negre au un rol important în cadrul economiei europene și chiar în economia mondială. Zona Mării Negre are resurse,

² Dumitru Miron, *Economia Uniunii Europene*, București, Editura Luceafărul, 2004, p. 41.

³ Theodore Rueter, *The United States in the World Political Economy*, New York, Editura McGraw-Hill, 1994, p. 175.

⁴ Cristian Băhnăreanu, *Arma energetică în Contextul Relațiilor Internaționale ale Începutului de Secol XXI*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007, p. 21

potențial deosebit și capacitatea de a ieși din efectele întunecate ale unor veacuri de bătălii sau confluențe tesionate între imperii”⁵.

Organizația de cooperare economică la Marea Neagră (OCEMN) este cea mai semnificativă în cadrul acestei cooperări. Obiectivul acesteia este reprezentat de securitatea, stabilitatea și prosperitatea deplină pentru toți membrii.

În deceniul său de existență, OCEMN și-a justificat, într-o oarecare măsură, motivele pentru care a fost creată. Prin spectrul său larg de activități ale OCEMN, regiunea Mării Negre se apropie, gradual, de criteriile europene de cooperare regională, ca bază și precondiție a securității și prosperității.

În ceea ce privește cooperarea militară, obiectivul fundamental al acesteia este de a “sprijini dezvoltarea potențialului operațional al comandamentelor marilor unități, operaționalizarea și generarea/regenerarea forțelor în vederea participării la apărarea teritoriului național în zona de responsabilitate, precum și pentru îndeplinirea angajamentelor asumate față de NATO, UE și partenerii regionali”⁶.

Cooperarea militară se concentrează pe prevenirea și înlăturarea factorilor de risc care ar putea genera situații de criză cu efecte nocive asupra stabilității și securității din regiunea Mării Negre. Astfel, sunt promovate relațiile de cooperare militară în scopul menținerii și consolidării stabilității în scopul creșterii încrederii și transparenței.

Mecanismele de cooperare militară la Marea Neagră sunt: BLACKSEAFOR, SEEBRIG, CSBMs și GUUAM. Nu o să facem o relatare a lor în cadrul rezumatului, deoarece, vorbim pe larg despre fiecare dintre aceste mecanisme, despre rolul, importanța și activitatea lor, în conținutul tezei de doctorat.

Nevoia din ce în ce mai mare de a asigura libertatea navigației și de a proteja transporturile, teritoriile și cetățenii, împotriva unui val crescând de riscuri și amenințări, cele mai multe dintre ele ne-militare, generate de activitățile maritime, par să sprijine ideea cooperării în domeniul securității maritime.

⁵ Grigore Alexandrescu, *Managementul Diferențelor în realizarea Securității la Marea Neagră*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007, p. 27

⁶ Gheorghe Petria, „Activitățile de cooperare militară internațională ale forțelor navale Române”, în *Gândirea Militară Românească*, nr.1, București, Editată de Statul Major al Armatei Române, 2008, p. 95.

“Transportul maritim și porturile reprezintă puncte vitale ale lanțului de distribuție, iar acestea sunt motivele pentru care cooperarea în domeniul securității maritime trebuie îmbunătățită”⁷.

UE tinde către crearea unui spațiu maritim comun, guvernat de aceleași standarde de siguranță, securitate și protecție a mediului. Aceasta ar crește eficiența managementului apelor teritoriale și a Zonelor economice exclusive (ZEE) de către statele membre și ar face ca transportul maritim pe distanțe scurte (Short Sea Shipping) să aibă același statut ca transportul pe uscat între statele membre. Acest lucru va avea consecințe în negocierile comerciale internaționale.

Organismelor internaționale de cooperare în domeniul securității maritime sunt: COLPOFER; RAILPOL și AQUAPOL. Aceste organisme de cooperare, precum și obiectivele lor sunt discutate și analizate în teza de doctorat.

Conștientizarea pericolului degradării și distrugerii elementelor mediului a înscris atât la nivel național cât și mondial, protecția și conservarea mediului printre prioritățile umanității. Instituirea unei cooperări internaționale în domeniul protecției mediului este o necesitate, iar dreptul internațional reprezintă principalul instrument de colaborare bilaterală, regională și planetară a statelor și organismelor internaționale în vederea identificării unor forme și modalități care să contribuie la prevenirea poluării și protecția mediului.

Deteriorarea mediului marin a devenit evidentă în întreaga lume, iar apele europene nu fac excepție. Amenințările sunt deseori transfrontaliere și provin în esență din pescuit excesiv, tehnici distructive de pescuit, aruncarea în mare a deșeurilor și a poluanților veniți dinspre coastă, poluare sonoră provocată de nave, infrastructuri maritime de transport, activitate acustică submarină, dar și din specii invazive, impactul schimbărilor climatice, extracții petroliere sau urbanizare în zonele de coastă⁸.

Rezultatul cooperării pentru protejarea mediului s-a concretizat în crearea, convențiilor și acordurilor internaționale, regionale și subregionale cu atribuții importante în acest domeniu.

⁷ <http://www.arduph.ro/securitatea-maritima>, accesat la data de 15.09.2010.

⁸ Duțu Mircea, *Dreptul mediului. Tratat. Abordare integrată*, Vol I, București, Editura Economică, 2008, p. 43.

Luând în considerare realitatea că poluarea nu are limite și că problemele mediului sunt globale, se impune cu necesitate cooperarea internațională între state dar și între diferitele organizații și organisme internaționale, pentru găsirea unor soluții la nivel global, în scopul prevenirii și înlăturării efectelor poluării.

Cooperarea teritorială este înțeleasă ca inițiere și desfășurare a unor activități comune legate de politicile de dezvoltare pentru teritorii aparținând administrativ unor jurisdicții diferite. Această cooperare este importantă mai ales în jurul granițelor naționale, dar este relevantă și pentru unitățile administrative ale aceleiași țări. “Are drept scop facilitarea integrării teritoriale și promovarea formelor mai competitive și mai durabile de dezvoltare teritorială decât cele ce ar fi rezultatul din politicile de dezvoltare individuale și fragmentate, fără cooperare”⁹.

Cooperarea teritorială între autoritățile naționale, regionale și locale reprezintă un important element de integrare europeană. Ea are ca scop contracararea impactului negativ al frontierelor naționale asupra dezvoltării teritoriale. În acest scop au luat naștere programele de cooperare teritorială pentru Marea Neagrăși anume: Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007-2013; Cooperarea în vederea abordării provocărilor comune; Promovarea cooperării locale de la om la om; Gruparea europeană pentru cooperare teritorială(GECT); Programul operațional pentru Europa de Sud – Est (SEE) 2007-2013; Programul Operațional ESPON 2013; Programul Operațional INTERACT 2007-2013 și Programul pentru rețeaua de dezvoltare URBACT II 2007-2013.

“Creșterea importanței regiunilor în Europa, oricare ar fi definiția pe care am folosi-o pentru regiune – o definiție instituțională sau una politică, reprezintă un fenomen marcant al ultimilor decenii. Denis de Rougemont nu numai că îl presimțise ci îl și inserase ca element fundamental al procesului de construcție europeană al secolului XXI”¹⁰.

⁹ Adrian Pop, Dan Manolei, *Spre o strategie europeană în bazinul Mării Negre – cooperare teritorială*, Proiect SPOS – Studii de strategie și politici, Studiul, nr.4, București, Institutul European din România, 2007, p. 36.

¹⁰ Cristian Bădescu; Ioan Alexandru, *Introducere în Studiul Procesului de Cooperare Interregională*, București, Editura SYLVI, 1997, p. 21.

Formulele de cooperare și colaborare regională vor fi greu de realizat și dezvoltat din cauza intereselor divergente în anumite probleme punctuale ce țin de istorie, influență, populație, teritoriu, cultură, etc¹¹.

Cooperarea regională este, și va rămâne, unul dintre pilonii importanți ai arhitecturii de securitate din zona Mării Negre.

Cooperarea interregională este de natură tematică și are loc între regiuni ale diferitelor țări, uneori aflate la depărtare unele de altele, în general fără continuitate teritorială. “Această cooperare poate cuprinde transferuri know – how și experiență referitoare la dezvoltarea urbană, modernizarea serviciilor publice, incluziune socială, antreprenoriat, îmbunătățiri comune de tehnici și metodologii care să contribuie la dezvoltarea regiunilor sau întreprinderilor, promovarea turismului pe distanțe mari, efectuarea de studii și colectarea de date în domenii de interes comun, etc”¹².

Cooperarea interregională poate avea loc și între regiuni ale aceleiași țări, cu sau fără continuitate teritorială și a devenit una din componentele esențiale a mecanismelor de prezervare a stabilității.

“Crearea unei Europe prospere și sigure nu depinde doar de cooperarea între state; este necesară și cooperarea transfrontalieră între autoritățile locale și regionale, fără ca aceasta să afecteze integritatea teritorială a statelor implicate”¹³.

“Orice regiune transfrontalieră este formată dintr-un spațiu, un anumit număr de colectivități umane și din rețeaua specifică de relații care leagă aceste colectivități și acest spațiu, dar care sunt perturbate sau chiar în opoziție din cauza frontierei”¹⁴.

Oricare ar fi sistemele politice în care se înscriu, regiunile transfrontaliere, deseori periferice, trebuie să facă față problemelor specifice la nivel spațial, socio-economic, socio-cultural, politic și instituțional.

¹¹ Grigore Alexandrescu, *op.cit*, p. 43.

¹² Pașcu Ioan Mircea, *Securitatea Europeană și Extinderea Nato, în România, NATO – Parteneriat și Cooperare*, București, Editura Militară, 1999, p. 70.

¹³ *Declarația de la Viena*, în http://www.mfa.gov.md/img/tratate/Conventia_Viena_1969.pdf, accesat la data de 21.11.2010.

¹⁴ Tiberiu Brăileanu, *Dezvoltare Regională și Cooperare Transfrontalieră*, Iași, Editura Junimea, 2007, p. 119.

Extreme de relevante în cazul cooperării transfrontaliere sunt următoarele acorduri: Convenția-cadru; Convenția Benelux și Acordul încheiat în 1977 în cadrul Consiliului Țărilor Nordice.

Tipurile și programele cooperării transfrontaliere sunt expuse pe larg în conținutul tezei de doctorat.

Cooperarea transnațională reprezintă o procedură eficientă de a dezvolta, testa, aplica și disemina în comun bune practici, precum și o oportunitate de a construi rețele și parteneriate în vederea îmbunătățirii cooperării, schimbului de experiență, rezultate, cunoștințe, know-how și susținere reciprocă la toate nivelurile între statele membre ale Uniunii Europene.

Ca și concluzii finale ale primei părți, considerăm că este necesar ca relațiile de cooperare să nu se limiteze numai la actorii riverani Mării Negre, ci să fie extinse la nivelul prefigurat de conceptul de regiunea extinsă a Mării Negre, de la Balcani până la Marea Caspică și dincolo de ea. Astfel, acțiunile vor putea fi adresate unei largi game de probleme ce amenință direct sau indirect securitatea zonei Mării Negre.

Este nevoie de continuarea eforturilor pentru aducerea regiunii extinse a Mării Negre, cu toate dimensiunile și implicațiile sale, în primul rând, în atenția riveranilor. Pentru că o astfel de construcție chiar dacă are nevoie de o susținere masivă din partea marilor puteri, organizațiilor și organismelor internaționale, trebuie să pornească din interior.

În cel de-al **doilea capitol** al tezei de doctorat facem o analiză a implicării Uniunii Europene în cooperarea din Estul Europei, dar având în vedere rolul regiunii Mării Negre, în care expunem organizațiile de cooperare din Sud-Estul Europei; facem o analiză a securității europene și a securității la limita bazinului Mării Negre; în continuare analizăm pieța de petrol și gaze din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est și rețelele de transport petrolier și gaze naturale din Marea Caspică-Marea Neagră, în care vorbim despre cele mai importante trasee și proiecte de transport petrolier și de gaze naturale. Spre finalul părții prezentăm drept studiu de caz Marea Caspică, iar în final vorbim despre conflictele din regiunea Mării Negre.

În introducerea capitolului vorbim despre Uniunea Europeană și extinderea sa către Estul Europei, încercând să facem cunoscută implicarea acesteia în procesul de cooperare.

Procesul de extindere a Uniunii Europene, cu precădere spre centrul și estul Europei, include ca parte componentă premergătoare în proiectul său de edificare armonizarea arealelor frontaliere contigui prin promovarea și susținerea proiectelor de cooperare transfrontalieră pe toate planurile și într-o mare varietate de forme.

Prin decizia de extindere a Uniunii Europene luată la Helsinki, Europa a inaugurat un nou model de dezvoltare bazat nu pe potențialul unei țări, ci pe cel al unei întregi regiuni geografice. A trecut de la un proces preponderent economic, la unul preponderent geopolitic, dictat de realitățile actuale.

Valurile de extindere din ultimul deceniu ale NATO și ale Uniunii Europene au transformat regiunea Mării Negre într-un „limes” al spațiului occidental de siguranță și securitate.

Extinderea Uniunii Europene spre Est aduce în prim plan disputa între adâncirea și lărgirea integrării. Această decizie de extindere a Uniunii Europene este categoric una politică. Prin înglobarea noilor state UE va putea să controleze Marea Neagră cu strâmtorile Bosfor și Dardanele precum și Marea Baltică, deci va deține principalele rute comerciale din zonă, extinzându-și zona de influență.

Pentru UE regiunea Mării Negre reprezintă o arie distinctă de implementare a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), ce urmărește instituirea la granițele sale a unui „cerc de prieteni”¹⁵, cum l-a denumit Romano Prodi, în cuprinsul căruia să fie respectate și promovate, într-o măsură mai mare sau mai mică, principiile, valorile și modurile sale de guvernare. Dacă acceptăm că ultimul val de extindere către Est a însemnat impunerea controlului Uniunii asupra unor vecini marcați de instabilitate și sărăcie, aplicarea PEV înseamnă extinderea acestui proces.

¹⁵ http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/relations/framework/article_7239_ro.htm, accesat la data de 21.08.2010.

Consacrarea termenului de organizații internaționale este datorată lucrării lui Walter Schücking „Organizațiile lumii”, publicată în anul 1908, și a ghidului „uniunile internaționale publice”, al lui Paul S. Reinsch, din 1911¹⁶.

Perioada sfârșitului de secol XX și începutului de secol XXI a influențat și a modificat considerabil profilul organizațiilor internaționale, atât din punct de vedere al adaptării strategiilor la provocările mediului de securitate, cât și al sporirii numărului de membrii.

Organizațiile internaționale de cooperare în Sud-Estul Europei, reprezintă elemente relativ noi ale sistemului mondial. Au luat naștere în timpul secolului XIX, dar au devenit importante abia în secolul XX. Acestea permit statelor să abordeze împreună problemele comune.

Organizațiile de cooperare în Sud-Estul Europei sunt: Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei; Organizația pentru securitate și cooperare în Europa; Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud – Est; Procesul de Cooperare multilaterală din Balcani; Procesul Royaumont – (Procesul de Stabilitate și Bună Vecinătate în Europa de Sud-Est) și Inițiativa NATO pentru Europa de Sud-Est. Rolul și obiectivele acestor organizații le analizăm pe larg în conținutul tezei de doctorat.

Extinderea masivă, îndeosebi spre Est, a Uniunii Europene și a NATO, este un proces de transformare care a însemnat nu numai cooptarea de noi membri, ci și sporirea capacităților și potențialelor pentru combaterea gravelor pericole și amenințări la adresa securității continentale și globale¹⁷.

Pentru a consolida cooperarea, atât NATO, cât și Uniunea Europeană, trebuie să se concentreze asupra întăririi capacităților lor cheie, creșterii interoperabilității și coordonării doctrinei, planificării, tehnologiei, echipamentului și instruirii¹⁸.

¹⁶ Rittberger Volker; Bernhard Zangl, *International Organization. Polity, Politics and Policies*, Hampshire, Editura Palgrave Macmillan, 2006, p. 5.

¹⁷ Vasile Popa, Nicolae Dolghin, *NATO și UE. Determinări și Finalități*, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004, pag. 14.

¹⁸ Rik Coolasaet, „A European Security Concept for 21st Century”, în *Diplomatic News*, nr.14, Brussels, Editura Academia Press, 2004, p. 31.

Dubla lărgire a NATO și UE a instaurat o nouă stabilitate pe continent, care se sprijină pe partea de contribuție a fiecărui stat admis. Cele două organizații pot realiza, o acțiune comună preventivă mai eficientă și un demers multilateral contra pericolelor terorismului și armelor de distrugere în masă.

“Odată cu terminarea Războiului Rece, conceptul de securitate a fost redefinit de analiști și politicieni, încercându-se modelarea unui concept care să deschidă noi orizonturi pentru ordinea internațională. Securitatea internațională implică un interes comun în domeniul securității care transcede intereselor particulare ale statelor riverane”¹⁹.

Mediul de securitate european a cunoscut, în ultima jumătate a secolului XX și începutul secolului XXI, două stări majore:

1. cea care a urmat imediat celei de-a doua conflagrații mondiale, caracterizată în special de confruntarea Est-Vest, în ceea ce s-a numit Războiul Rece. Principala amenințare era constituită în atacuri masive declanșate între cele două părți cu arme convenționale și nucleare;

2. în perioada ulterioară încheierii Războiului Rece, mediul de securitate European a fost modelat de conflictele din spațiul fostei Iugoslavii și măsurile adoptate în direcția rezolvării acestora prin cooperarea principalilor actori europeni și NATO.

“Pe plan mondial se prevăd schimbări majore ale mediului de securitate în următorii 20 de ani. România aflată, încă într-o tranziție prelungită, este prinsă în jocul intereselor marilor actori internaționali. O excludere a României din circuitul european al rutelor energetice ar complica și mai mult harta stabilității regionale”²⁰.

Europa evoluează spre un mediu de securitate prin cooperare, al cărui element definitoriu este integrarea politică și economică și extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democratice. Riscurile apariției unei confruntări militare majore pe continent s-au diminuat semnificativ. Totuși, persistă fenomene de

¹⁹ Michael Mihalka, „From Theory to Practice, in Cooperative Security: New Horizons for International Order”, *The Marshall Center Papers*, Nr.3, April 2001, în <http://www.marshallcenter.org>, accesat la data de 17.08.2010.

²⁰ Marian Rizea, Stan Petrescu, Ioan Șandru, *Securitatea Energetică la Marea Neagră – Cheia (In)Stabilității Europene*, București, Editura Academiei de Informații, 2008, p. 36.

instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

Securitatea Europei de Sud-Est este esențială pentru asigurarea unei stabilități durabile în tot spațiul euro-atlantic și toate statele și popoarele din Sud-Estul Europei trebuie să se bucure de pace și stabilitate și să stabilească relații normale între ele.

În zona Mării Negre se găsesc câteva “poziții cheie”, care o particularizează, îi imprimă valențe deosebite, dar mai ales contribuie decisiv la valoarea și importanța globală a acestui spațiu. Aceste “poziții cheie” sunt²¹: Sistemul strâmtorilor (Bosfor, Dardanele – legate prin Marea Marmara); Peninsula Crimeea; Gurile Dunării (Dunărea maritimă) și Platoul continental din fața litoralului românesc.

Această regiune este, mai mult decât evident, un spațiu alert de intersecție a direcțiilor strategice și a intereselor geopolitice care dau nota afirmării globale a principalilor actori statali și nestatali care o subsumează intereselor majore.

Astăzi structura geopolitică în această regiune este marcată de două dinamici. Prima este înlocuirea fostei influențe ruse și sovietice cu cea americană, care la rândul său, intră în competiție cu ambițiile Franței și Germaniei. A doua este reprezentată de axa energetică, aceasta conectând petrolul și gazele din Asia Centrală și regiunea Mării Caspice cu Balcanii și UE²².

Interesele geostrategice care se manifestă în Regiunea Extinsă a Mării Negre, sunt interese strategice generate în mod firesc de actorii globali. Avem, în acest sens, în vedere Federația Rusă, SUA, NATO și Uniunea Europeană, dar și dimensiune europeană a politicii Chinei.

Procesul complex al redefinirii geopolitice și geostrategice în Regiunea Extinsă a Mării Negre a fost determinat, din perspectivă istorică, de ruperea echilibrului militar, pe de o parte, între statele din zonă, și, pe de altă parte, între actorii statali importanți ai regiunii și actorii cu vocație globală care își afirmă interesele în Regiunea Extinsă a Mării Negre și, complementar, în Asia Centrală și de Sud-Est.

²¹ Mircea Dănuț Chiriac; Gheorghe Deaconu, *Interesele de Securitate ale României în Zona Extinsă a Mării Negre*, București, Editura Universității Naționale De Apărare „Carol I”, 2009, p. 51.

²² Mihai Manolache, „Riscuri și vulnerabilități la adresa securității energetice în regiunea Mării Negre”, în *Gândirea Militară Românească*, nr.3, București, Editată de Statul Major al Armatei Române, 2009, p. 54.

În acest secol Regiunea Extinsă a Mării Negre va continua să se afle în centrul intereselor geopolitice și geostrategice ale celor mai importanți actori globali.

La începutul secolului XXI am asistat la accentuarea dependenței economiilor lumii de resursele energetice. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI.

Securitatea energetică vizează trei dimensiuni: asigurarea unei surse alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative și securizarea surselor și rutelor de transport existente.

În opinia lui Daniel Yering, președintele Cambridge Energy Research, cele zece principii cheie ale securității energetice sunt²³: diversificarea surselor de aprovizionare energetică care reprezintă punctul de pornire al asigurării securității energetice; existența unei singure piețe a petrolului; importanța existenței unor capacități excedentare, a stocurilor de urgență și a unui surplus de infrastructură critică; biziura pe piețele flexibile și evitarea tentației de a le gestiona la scară mică pot facilita ajustări rapide și chiar minimizarea daunelor pe termen lung; înțelegerea importanței și interdependenței reciproce dintre companii și guverne la toate nivelurile; dezvoltarea relațiilor dintre furnizori și consumatori ca recunoaștere a interdependenței reciproce; crearea unui cadru de securitate fizică proactiv; furnizarea de informații de bună calitate; investirea cu regularitate în transformarea tehnologică în cadrul industriei specifice; obligația de a cerceta, dezvolta și inova pentru o stabilitate energetică pe termen cât mai lung.

Securitatea energetică la ora actuală este parte integrată a oricărei strategii naționale de securitate.

Securitatea energetică, trebuie să țină cont de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncționalitate sau vulnerabilitate dintr-o parte a mapamondului (a unei surse energetice) afectând consumatorii din întreaga lume.

În subcapitolul intitulat “Piața de petrol și gaze din Europa Centrală, de Est și de Sud – Est”, analizăm piața de desfacere.

În ultima perioadă producția și exportul de petrol și gaze naturale în Zona Extinsă a Mării Negre au crescut simțitor, iar beneficiile au fost pe măsură.

²³ Liviu Luca, *Globalizarea, petrolul și securitatea energetică a României*, București, Editura Expert, 2008, p. 54.

Datorită faptului că Marea Caspică este înconjurată de uscat, este necesar un sistem gigant de conducte pentru transportarea petrolului de-a lungul coastei caspice spre piețele mondiale. Aceasta presupune participarea altor țări, nu numai a celor producătoare de petrol, căci acest sistem de conducte poate aduce beneficii economice, dar și o sporire a puterii politice și a securității naționale și regionale. Marele joc este în plină desfășurare, miza fiind reprezentată de petrol și gaze naturale. Aurul negru și aurul gri constituie instrumentele încheșării de influență pentru controlul centrului continentului Eurasian.

Având în vedere că piața locală caspică a hidrocarburilor nu solicită cantități mari de hidrocarburi, creșterea producției nu avea nici un sens dacă aceasta (în mod special petrolul) nu este transportată la mare distanță. Ca urmare firească a apărut necesitatea construirii de conducte de transport:

- pe de o parte, de la zăcămintele caspice, la porturile de pe țărmul estic al Mării Negre sau direct la Marea Mediterană;

- pe de altă parte, de la Marea Neagră, spre Occident;

În acest subcapitol am prezentat cele mai importante trasee și proiecte de transport petrolier și de gaze naturale, și anume: Oleoductul Constanța – Trieste; Gazoductul NABUCCO; Baku-Novorossiisk; Gazoductul South Stream; Gazoductul Nord Stream; Conducta Atyrau – Samara; Baku – Tbilisi – Ceyhan; Conducta Azerbaidjan, Georgia, România (AGRI); Proiectul oleoductului AMBO (Albania, Macedonia, Bulgaria); Proiectul CPC (Caspian Pipeline Consortium); Gazoductul Mozdoc (Federația Rusă); Gazoductul Iran – Turcia; Conducta CAC (Central Asia - Centre); Magistrala rusă de conducte Drujba și nu în ultimul rând Conducta Europa de Sud-Est.

Spre finalul capitolului vorbim despre conflictele din zona Mării Negre.

În istoria Mării Negre, conflictul a rămas unul dintre acele aspecte esențiale ale existenței. Unele entități s-au angajat în conflicte atacând pentru a destabiliza, controla sau cuceri, în timp ce alții au făcut-o pentru a se apăra. Prin urmare, conflictele nu reprezintă ceva nou pentru problematica contemporană.

Orice conflict din zona Mării Negre, indiferent care i-ar fi cauza, are elemente de competiție geopolitică și geoeconomică.

Procesul de reglementare a conflictelor din regiune pare departe de a fi încheiat. Remodelările geopolitice locale și regionale și dinamica mediului internațional de

securitate complică și mai mult negocierile de pace. Interesele părților direct implicate și ale celor terțe nu vor ajunge curând la un compromis satisfăcător. Cu toate acestea, negocierile trebuie să continue, doar consolidarea încrederii și a cooperării și renunțarea la pozițiile de forță pot constitui o bază care să stimuleze procesul de pace.

În finalul capitoului doi am prezentat Marea Caspică, drept studiu de caz.

Marea Caspică atrage atenția datorită resurselor naturale de care dispune și de aceea interesele marilor puteri precum Rusia și SUA, se întâlnesc în această zonă.

Este regiunea cea mai promițătoare în ceea ce privește petrolul caspic care se află în partea de sud a peninsulei Absheron a Azerbaidjianului, până la regiunea Peri – Balkan a Turkmenistanului de vest.

Un deosebit interes științific în regiunea Mării Caspice este analiza multilaterală a proceselor politice și economice, iar asigurarea securității energetice în zona este o problemă de actualitate.

Unicitatea regiunii este condiționată de următorii factori: în primul rând, sunt multe state mari interesate și atrase de aceasta zonă, în al doilea rând, multe dintre aceste state sunt actori noi pe scena relațiilor internaționale (Azerbaidjian, Kazakstan, Turkmenistan), și în al treilea rând, aproape tot ce se referă la această regiune este prea slab cercetat.

Marea Neagră alături de Marea Caspică și Marea Mediterană alcătuiesc un liant important pentru geopolitica eurasiatică, reprezentând de fapt o barieră naturală care apară “inima Eurasiei”, care asigură stabilitatea și securitatea întregului continent. Prin strâmtori, fluvii și canale aceste mări comunică cu Oceanul Planetar, oferind astfel oportunități pentru țările continentale care nu au acces la Oceanul Mondial, să comunice, să pătrundă pe piața mondială a produselor.

În cea de-a **treia parte** a tezei obiectivul cercetării constă în analiza Inițiativei Sinergiei Mării Negre, în care prezentăm caracteristicile inițiativei și vorbim despre principalele domenii de cooperare ale SMN.

Putem spune că SMN, din păcate nu a avut succesul pe care se baza la lansarea inițiativei. Tocmai din aceste motive, considerăm că în regiunea ar trebui să se promoveze „controlul comun” al U.E. și actorilor regionali și a altor factori importanți cu interese în regiune asupra procesului de cooperare. Și că este nevoie de o inițiativă care

să-și îndrepte atenția politică la nivel regional și să impulsioneze procesele de cooperare aflate în desfășurare.

În continuarea capitolului prezentăm modelul CEPS al sinergiei cooperării regionale în regiunea extinsă a Mării Negre

Studiul și-a asumat drept premise majore două constatări esențiale: în pofida unei mari diversități a instrumentelor prin care U.E. se află angajată în regiunea Mării Negre, o abordare strategică sau holistică a acestei implicări lipsește; și, respectiv, experiențele anterioare ale U.E. de promovare a regionalismului pot fi subsumate tipologiei a două modele de bază – modelul „din afară-înăuntru” (outside-in) și modelul „dinăuntru-înafară” (inside-out).

În opinia CEPS²⁴, pentru a realiza o sinergie a cooperării regionale în regiunea extinsă a Mării Negre, noua inițiativă regională a U.E. ar trebui să se focalizeze pe sectoarele care au caracter cu adevărat regional: mediu, transport, energie, securitate internă și promovarea democrației. În fiecare din cele cinci domenii ar trebui să fie instituite parteneriate, ca mecanisme de coordonare între un factor motrice (inițiativa regională cu cea mai mare relevanță ca experiență și acoperire geografică) și un număr de parteneri principali (state, organizații internaționale, instituții financiare internaționale, think tankuri, ONG-uri, consorții private).

În penultima parte a capitolului facem o analiză a infrastructurii de transport destinată accesului la Drumul Mătăsii.

Caracteristic pentru Drumul Mătăsii este faptul că el poate fi asemuit cu un arbore uriaș având rădăcinile în China, trunchiul peste Asia Centrală, iar coroana cu nenumăratele ei ramuri întinzându-se de la Marea Caspică spre Europa până la Oceanul Atlantic²⁵.

Drumul Mătăsii, este calea de transport care prezintă cel mai mare interes la nivel global în cadrul CEE – ONU și la nivel regional în cadrul cooperării țărilor din Asia.

Importanța acestei artere rezidă în aceea că ea poate asigura transportul direct, constituind o cale de comunicație intercontinentală care străbate cea mai întinsă suprafață

²⁴ <http://www.ceps.be>, accesat la data de 21.03.2010.

²⁵ Gheorghe Floricel, Mihai Vasiliade, Gabriel I. Năstase, *Coridorul de Transport Euroasiatic prin Marea Neagră - Drumul Mătăsii în Secolul XXI*, București, Editura Economică, 1998, p. 8.

de uscat Terra-Euroasia, considerată a fi în acest mileniu printre cele mai dinamice regiuni ale globului

Marile bogății existente în zonele străbătute de Drumul Mătăsii este de preupus că vor atrage investitorii pentru realizarea infrastructurilor de transport în țările aflate de o parte și de alta a Mării Caspice, în primul rând în țările Asiei Centrale și în cele caucaziene.

Iar în ultima parte a capitolului expunem un Continuum Sinergic Mediterano-Pontic.

Marea Mediterană și Marea Neagră, legate strâns între ele de-a lungul întregii evoluții a civilizației europene, au constituit din totdeauna un spațiu cu efect sinergic în relația eurasiatică și în cea eurafricană. Acest efect a condus la realizarea, și de o parte și de alta a țărmurilor, a unor confluente care adăpostesc esențele civilizațiilor care s-au perindat pe aici și la sedimentarea unor sisteme de valori incontestabile.

Una dintre căile pe care le considerăm de succes este realizarea unui continuum sinergic de la Marea Mediterană la Marea Neagră. Acesta ar putea fi concentrat asupra coordonării diferitelor politici și inițiative dezvoltate pe eșichier de către statele riverane și de către instituțiile internaționale interesate.

În cea de-a **patra parte** a tezei de doctorat facem o analiză a managementului cooperării din perspectiva Uniunii Europene în regiunea Dunării și a Mării Negre.

Strategia UE pentru Regiunea Dunării reprezintă un model inovativ de cooperare la nivel macro-regional și implementează noul concept de coeziune teritorială inclus în Tratatul de la Lisabona. Această strategie va contribui la îmbunătățirea cooperării interregionale, transfrontaliere și transnaționale, și va crea o platformă de dialog autentică între state pentru a facilita dezvoltarea unor proiecte cu impact național, regional sau local.

Cele patru axe prioritare ale Strategiei sunt²⁶: conectivitatea (transport intermodal, cultură și turism, rețele de energie), protecția mediului (managementul resurselor de apă, protecția biodiversității și managementul riscurilor), creșterea prosperității regiunii

²⁶ *Strategia UE pentru regiunea Dunării*, p. 4, în <http://mae.ro/strategia-dunării>, accesat la data de 14.02.2011.

Dunării (educație, cercetare, competitivitate) și îmbunătățirea sistemului de guvernare (capacitatea instituțională și securitate internă).

Este greu de prezentat viitorul pe care-l va avea Dunărea ca axă de comunicații trans-europene și mai ales rolul Deltei Dunării pe această axă.

În ceea ce privește Strategia U.E. la Marea Neagră, aceasta ar trebui să consolideze coerența și vizibilitatea acțiunii UE în regiune și să asigure stabilitatea și securitatea resurselor energetice²⁷.

Interesele strategice ale UE în Balcani se leagă atât de contracararea terorismului și crimei organizate, cât și de expansiunea economică, comercială, controlul rutelor energetice ce vin dinspre est, dobândirea unui cap de pod care să faciliteze penetrarea Orientului Mijlociu și a Zonei Extinse a Mării Negre, dar mai ales afirmarea UE ca actor eficient și coerent pe scena internațională în apărarea valorilor și principiilor sale bine-cunoscute.

Interesul european pentru spațiul Mării Negre este în continuă creștere. Pe măsură ce volumul resurselor energetice ce tranzitează Marea Neagră sporește cu fiecare zi, regiunea devine din ce în ce mai importantă pentru UE.

Este clar că Marea Neagră reprezintă punct de răscruce și pentru interesele europene și asta va aduce deopotrivă un plus de confort economic și disconfort politic, diplomatic și foarte probabil și militar în regiune.

În **ultimul capitol** al tezei de doctorat arătăm și analizăm rolul României în regiunea Dunării și a Mării Negre.

“România și Marea Neagră sunt, prin voia destinului planetar, inseparabile. Fără Marea Neagră, România ar fi ca o întindere de uscat neîmplinită; fără România, Marea Neagră ar fi precum o nemărginire fără identitate”²⁸.

Modul și măsura în care România își promovează și își apără interesele în regiunea Mării Negre sunt nemijlocit dependente de puterea sa maritimă, în acest sens interesele majore ale țării noastre fiind alert determinate de: aprovizionarea cu materii prime pe căile de comunicații maritime și fluviale; exploatarea subsolului mării; promovarea și dezvoltarea activităților economice ce se desfășoară pe mare și pe fluviu;

²⁷ <http://www.europarl.europa.eu/ro>, accesat la data de 07.03.2011.

²⁸ Sorin Vicol, *Geopolitică și geostrategie în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, București, Editura Centrului Tehnic- Editorial al Armatei, 2008, p. 59.

implicarea în activități și proceduri de sorginte euroatlantică desfășurate în Regiunea Extinsă a Mării Negre.

România este interesată la modul vital de: păstrarea și asigurarea integrității sale teritoriale în limitele frontierelor sale, terestre, maritime și fluviale; păstrarea neafectată a accesului Dunăre-Marea Neagră, prin brațele fluviale, dar și pe canalul Dunăre-Marea Neagră; asigurarea stabilității în regiune; protecția și, eventual, apărarea infrastructurii din spațiul național riveran Mării Negre; protecția mediului maritim, a celui fluvial, dar și a Deltei Dunării; participarea la acțiunile militare navale ale aliaților, precum și la cele angajate prin relații și parteneriate.

În ce privește interesele politice, țara noastră este interesată în păstrarea integrității teritoriale și a suveranității statului în spațiile maritime.

Din punct de vedere al intereselor militare, marea oferă cea mai generoasă opțiune de manifestare a acestor interese, care poate deveni la un moment dat și cel mai mare suport pentru politica regională desfășurată de România în zona pontică, în principal, și în alte zone de interes național, în plan secundar, dar care poate fi de mare însemnătate în balanța opțiunilor politice la un moment dat.

Interesele vitale ale României la Dunăre urmăresc, în primul rând, menținerea și promovarea spiritului de națiune cu ieșire la Marea Neagră și la Dunăre.

În al doilea rând privesc păstrarea nealterată a ieșirii pe Dunăre la Marea Neagră, deoarece avem a îndeplini previziunea marelui om politic Mihail Kogălniceanu care spunea că ".../sub pedeapsa de sinucidere avem datoria de a apăra libertatea Dunării. Cheia Mântuirii noastre este calea Dunării spre marea cea largă"²⁹.

Iar, în cel de-al treilea rând, interesele privesc prezervarea dimensiunii corecte a teritoriului național de apă și apărarea intereselor economice în zon afluvială și în zona maritimă economică exclusivă.

Prioritare pentru România sunt: armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare, prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice și stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile democratice interesate.

²⁹ Marius Hanganu, Cornel Marinescu, Ion Chiorcea , *Interesele României la Dunăre și Marea Neagră*, București, Editura Universității de Apărare „Carol I”, 2007, p. 21.

Țara noastră urmărește implicarea directă în procesul de soluționare pașnică a conflictelor și disputelor din proximitatea strategică, atât prin acțiuni naționale, cât și în format multilateral, vizând promovarea democrației, sprijinirea eforturilor de apropiere de structurile europene și euroatlantice și a celor ce au ca scop construcția securității și prosperității.

Țara noastră se află pentru prima dată în situația în care poziția geografică, dar și cea geopolitică îi conferă o serie de oportunități, care ar trebui valorificate la adevărata lor valoare. România dispune de o gamă diversificată, dar redusă cantitativ, de resurse de energie primară, fosile și minerale: țiței, gaze naturale, minereu de uranium, precum și de un important potențial valorificabil de resurse regenerabile.

Partea finală a tezei de doctorat este formată din concluzii. Din analiza efectuată se pot desprinde următoarele concluzii:

Rolul pe care îl are Regiunea Mării Negre presupune mai mult decât o simplă colaborare cu Uniunea Europeană, NATO și actorii internaționali, este nevoie de o implicare mult mai profundă în toate procesele și formele de cooperare, pentru a realiza stabilitate în regiune.

De asemenea, regiunea trebuie să își dezvolte o identitate proprie care să îi permită crearea unei relații de parteneriat viabile cu marile puteri.

În cazul organizațiilor regionale, considerăm că ar fi necesar ca OSCE să devină mai mult decât un simplu observator al diferendelor și conflictelor din regiune concentrându-și atenția în special asupra cooperărilor în domeniul economic și militar.

În plan economic, este necesar ca regiunea să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și să favorizeze crearea unui mediu de investiții atractiv.

Considerăm România are obligația să-și joace rolul de pol al coagulării tuturor forțelor și eforturilor pentru îmbunătățirea cooperării pe toate planurile.

În urma celor analizate, credem că Regiunea Mării Negre ar putea fi un bun exemplu de cooperare dacă, statele riverane, împreună cu puterile regionale și cu actorii internaționali ar reuși să treacă peste obstacolele și diferendurile pe care le au.

În lumina tuturor celor prezentate în rândurile de mai sus dorim ca teza noastră de doctorat să continue tradiția abordărilor inedite a Regiunii Mării Negre și să aducă un plus de originalitate.